

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ સમક્ષ

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૭૯૯/૨૦૦૫

ઈન

સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લીકેશન નં. ૩૪૧/૨૦૦૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ વિજય મનોહર સહાય સહી/—

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જી. ઉરૈઝી સહી/—

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પ્રતિનિધિઓને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય? હા

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવા કે નહીં ? હા

૩ શું ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની સુવાચ્ય નકલ જોવા ઇચ્છે છે નહિ ?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ના અર્થઘટન અથવા તેના હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કોઈ તાત્વિક કાનૂની પ્રશ્ન સામેલ થાય છે? ના

૫ શું તેને સિવિલ જજને મોકલવાનું છે ? ના

=====

અજબ સિંહ....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

નેશનલ સીક્સ કોર્પોરેશન લિમિટેડ અને જ....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા(ઓ) ક્રમાંક ૧ તરફથી શ્રી એમ.જે. મહેતા, વકીલ,

પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૧ – ૨, ૫ તરફથી શ્રી કીતિદેવ આર. દવે, વકીલ,

પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૩ – ૪ માટે નિયમની બજવાણી થયેલ

=====

સમક્ષ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ વિજય મનોહર સહાય અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ એ.જી. ઉરૈઝી

તારીખ : ૦૮/૦૮/૨૦૧૪

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

(દ્વારા : માનનીય ન્યાયમૂર્તિ એ.જી. ઉરૈઝી)

૧. અમે પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ અને ૨ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાય.એન. ઓઝા, જેમને વિદ્વાન વકીલ શ્રી એમ.જે. મહેતા તથા વિદ્વાન વકીલ શ્રી કીર્તિ દવે દ્વારા સહાય કરવામાં આવી હતી, તેમની દલીલો સાંભળી છે.
૨. લેટર્સ પેટન્ટની કલમ ૧૫ હેઠળની આ અપીલ, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા સ્પેશયલ સિવિલ એપ્લીકેશન ક્રમાંક ૩૪૧/૨૦૦૪ માં તા. ૦૧.૦૨.૨૦૦૫ના રોજ પારિત કરાયેલ મૌખિક આદેશ વિરુદ્ધ નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા અપીલકર્તા દ્વારા પ્રસ્તુત રિટ અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી છે.
૩. આ અપીલના નિકાલ માટે જરૂરી સંક્ષિપ્ત હકીકતો એવી છે કે અપીલકર્તાએ તારીખ ૨૪.૦૫.૨૦૦૧ના શિસ્ત અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલ તે આદેશને પડકાર્યો હતો, જેના દ્વારા અપીલકર્તા પર પાંચ વર્ષના ગાળા માટે વેતનના સમયમાનમાં પાંચ હપ્તા નીચલા સ્તરે ઉતારવાની સજા લાદવામાં આવી હતી. શિસ્ત અધિકારીએ વધુમાં એવો પણ નિર્ધાર કર્યો હતો કે ઉપરોક્ત ગાળા દરમિયાન અપીલકર્તા વાર્ષિક વધારો મેળવવા પાત્ર રહેશે નહીં અને પાંચ વર્ષનો ગાળો પૂર્ણ થયા પછી તેનો અસરકારક પરિણામ અપીલકર્તાના ભાવિ વધારાઓને મુલતવી રાખવાનું રહેશે. અપીલકર્તાએ આ આદેશને

અપીલ અધિકારી તથા પુનર્વિજ્ઞાન અધિકારી સમક્ષ પડકાર્યો હતો, પરંતુ તેને સફળતા મળી નહોતી. તેથી, અપીલકર્તાએ વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૩૪૧/૨૦૦૪ નીચે મુજબની પ્રાર્થનાઓ સાથે :-

“(એ) લોર્ડશીપ્સ આ અરજી સ્વીકાર કરવા કૃપા કરે.

(બી) લોર્ડશીપ્સ મંડેમસનો રિટ અથવા મંડેમસ સ્વરૂપનો રિટ અથવા કોઈ અન્ય યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ જારી કરે અને પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૩, ૪ અને ૫ દ્વારા અનુક્રમે પરિશિષ્ટ – ડી, એફ અને ૧ ખાતે પસાર કરાયેલા વિવાદિત આદેશોને રદ કરે અને વધુમાં પ્રતિવાદીઓને અરજદાર જે પદ પર સેવા બજાવી રહ્યો છે તે પદ સાથે સંલગ્ન વેતનધોરણ મુજબ તથા અરજદાર જે જ પદ પર અને અરજદાર સમાન જ વરિષ્ઠતા ધરાવતા અન્ય કર્મચારીઓને જેવો વેતન ચૂકવવામાં આવે છે તે મુજબ અરજદારને વેતન ચૂકવવાનો નિર્દેશ કરવા કૃપા કરે.

(સી) લોર્ડશીપ્સ મંડેમસનો રિટ અથવા મંડેમસના સ્વરૂપનો રિટ અથવા કોઈ અન્ય યોગ્ય રિટ, આદેશ અથવા નિર્દેશ બહાર પાડે, જેથી પ્રતિવાદીઓને અરજદારના મૂળ વેતનમાંથી દંડરૂપે કાપવામાં આવેલી રકમ તરીકે વસૂલી થાય ત્યાં સુધી ૧-૫-૨૦૦૧ થી આગળ પ્રતિ મહિનો રૂ. ૧૦૦૦/- ના બાકી પડતરની ચુકવણી કરવા નિર્દેશિત કરવામાં આવે, અને વધુમાં અરજદારને અરજદાર જે જ પદ પર છે તે જ પદ પરના અન્ય કર્મચારીઓને જે વાર્ષિક વૃદ્ધિ આપવામાં આવે છે

તે તમામ અનુસંગિક અને આકસ્મિક લાભો સાથે મંજૂર કરવા પણ કૃપા થાય.

(ડી) પ્રવેશલંબિત અવસ્થામાં, અરજાની સુનાવણી અને અંતિમ નિકાલ સુધી, લોર્ડશીપ્સ પ્રતિપ્રતિવાદી ક્રમાંક ૩, ૪ અને ૫ દ્વારા અનુક્રમે પસાર કરવામાં આવેલા પરિશિષ્ટ – ડી, એફ અને આઈ ખાતેના આક્ષેપિત આદેશોની અમલવારી, અમલીકરણ અને બજવણી પર સ્થગિતી આપવાની કૃપા કરે અને વધુમાં પ્રતિવાદીઓને એવો નિર્દેશ આપવાની કૃપા કરે કે તેઓ અરજદાર જે પદ પર સેવા આપી રહ્યા છે તે પદ સાથે સંલગ્ન પગારધોરણ મુજબ તથા અરજદારના સમકક્ષ તે જ પદ પર કાર્યરત અન્ય કર્મચારીઓને જે પ્રમાણે વેતન ચૂકવવામાં આવે છે તે મુજબ પગાર ચૂકવે.

(ઈ) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય અને ઉચિત ગણાય તેવી અન્ય અને વધુ રાહતો આપના લોર્ડશીપ્સ કૃપા કરીને મંજૂર કરે.”

૪. વિવાદિત તા. ૦૧.૦૨.૨૦૦૫ ના આદેશ દ્વારા વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે અપીલકર્તાની અરજી નામંજૂર કરી હતી, તેથી આ અપીલ.

૫. પડકારવામાં આવેલ આદેશ પરથી એવું પ્રકાશમાં આવે છે કે, જોકે અપીલકર્તાએ શિસ્ત સત્તાધિકારી, અપીલ સત્તાધિકારી અને પુનર્વિશ્લેષણ સત્તાધિકારીના આદેશોને રિટ અરજમાં સમગ્રરૂપે પડકાર્યા હતા, તેમ છતાં વિશેષ નાગરિક

અરજીમાં પડકાર માત્ર દંડની માત્રા સુધી જ મર્યાદિત રાખવામાં આવ્યો હતો અને વિભાગીય કાર્યવાહી તથા તેમાં નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોની કાયદેસરતા અંગે નહોતો. આ વાત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે

પડકારવામાં આવેલા આદેશનો નીચે ઉદ્ઘૃત કરાયેલ પરિચ્છેદ ૨ :—

૨. નોટિસ જારી કરવામાં આવી ત્યારે અરજદાર તરફના વિદ્વાન વકીલે એવો નિવેદન કર્યો હતો કે અરજદાર પોતાની પડકારને માત્ર દંડની માત્રા સુધી મર્યાદિત રાખે છે અને વિભાગીય કાર્યવાહી તથા તેમાં પહોંચવામાં આવેલા નિષ્કર્ષોની કાનૂની માન્યતા અંગે નહીં. તેથી વિભાગીય તપાસની કાનૂની માન્યતા તથા શિસ્તપ્રાધિકારે તથ્યોના આધારે કાઢેલા નિષ્કર્ષો પડકાર હેઠળ નથી. આ અદાલતે જારી કરેલી નોટિસના પ્રતિસાદરૂપે, પ્રતિવાદીઓ હાજર થયા છે અને જવાબી સોગંદનામું દાખલ કર્યું છે તથા દંડમાં કોઈ ઘટાડાનો પણ વિરોધ કર્યો છે.

૬. પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાય.એન. ઓઝાએ રજૂઆત કરી છે કે અપીલકર્તા પર ફરમાવાયેલ દંડ અપીલકર્તા દ્વારા કરાયેલ દુર્વર્તનના પ્રમાણમાં અત્યંત અસંગત છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે, તેવી સ્થિતિમાં, પ્રતિવાદીને કોઈ આર્થિક નુકસાન થયું નથી.

તેની વધુ દલીલ એવી હતી કે ધાન

પૂસા બાસમતી બીજ દિલ્હીમાં અત્યંત ઉતાવળમાં મોકલવામાં આવ્યું હતું અને દિલ્હી કાર્યાલય ખાતે ઘણાં ગ્રાહકો / ખેડૂતો રાહ જોઈ રહ્યા હતા, એમના નિવેદન મુજબ

શ્રી બ્રહ્માસિંહ, સહાયક વ્યવસ્થાપક, જે વિભાગીય તપાસ દરમિયાન તે સમયે એન.એસ.સી., હાથરસના ક્ષેત્ર વ્યવસ્થાપક હતા. તેથી, તેમણે વિનંતી કરી છે કે સત્તાવાળાઓ દ્વારા ફરમાવવામાં આવેલ દંડ રદ કરવામાં આવે અને તેના સ્થાને ભવિષ્ય માટે અસર વિના એક વાર્ષિક વધારો રોકવાનો દંડ ફરમાવવામાં આવે.

માનનીય વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાચ.એન. ઓઝાએ પોતાની દલીલોને સમર્થન આપવા માટે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો છે :-

ભગત રામ વિ. હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય, જે (૧૯૮૩) ૨ એસ.સી.સી. ૪૪૨ માં અહેવાલિત છે;

દેવ સિંહ વિ. પંજાબ ટુરિઝમ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન લિ. અને અન્ય એક, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૩)૮ એસ.સી.સી. ૯ માં પ્રકાશિત થયો છે;

સરખેજ ઓકાફ નગરપાલિકા વિ. સોમાભાઈ ભાઈશાભાઈ ઠાકોરે (આ અદાલતના લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૪૧૮/૧૯૯૯ માં આપવામાં આવેલ તા. ૦૭.૧૨.૨૦૦૦ નો ચુકાદો).

૭. પ્રતિવાદી તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી કીર્તિદેવ આર. દવે એ આ અપીલનો વિરોધ કર્યો છે અને રજૂઆત કરી છે કે સત્તાધિકારીઓ દ્વારા અપાયેલ દંડ અપીલકર્તા દ્વારા કરાયેલ દુરાચરણની તુલનામાં અસંગત નથી. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી છે કે સરકારી સેવક દ્વારા સાબિત થયેલ દુરાચરણના પ્રસંગે દંડના પરિમાણ અંગે અદાલતો દ્વારા થતી ન્યાયિક સમીક્ષા અતિ મર્યાદિત હોય છે અને જ્યારે અપીલકર્તાએ પોતે જ વિભાગીય કાર્યવાહી ની કાયદેસરતા તથા શિસ્તસત્તાધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોને પડકારવાનો આગ્રહ રાખ્યો નથી, ત્યારે

દંડના પરિમાણમાં હસ્તક્ષેપ કરવું આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રમાં આવતું નથી.

વિદ્વાન અધિવક્તા શ્રી કીર્તિદેવ આર. દવેએ સર્વોચ્ચ અદાલતના સર્વ ઉત્તર પ્રદેશ ગ્રામિણ બેંક વિ. મનોજ કુમાર સિંહા કેસમાં આપેલા અને (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. માં અહેવાલિત ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે

પપક, જેમાં ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતનું પુનરોચ્ચાર કરવામાં આવ્યું છે.

૮.અપીલકર્તા, જે બીજ તરીકે કાર્યરત હતો

પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ – નિગમના અધિકારીને તા. ૧૨.૧૦.૧૯૯૮ ની આરોપપત્રકના આરોપોના નિવેદનની બજવણી કરવામાં આવી હતી અને તેના વિરુદ્ધ નીચેના આરોપો બાબતે વિભાગીય તપાસ શરૂ કરવામાં આવી હતી :-

“આરોપ નં. ૧. : ખરીફ ૧૯૯૭ દરમિયાન હાથરસ ઉપ-એકમ દ્વારા આયોજન કરાયેલા ઉત્પાદન કાર્યક્રમમાંથી, યુ.પી.એસ.એસ.સી.એ. દ્વારા ફાળવવામાં આવેલ લોટ નં. નવેમ્બર ૯૭-૨૪-૫૦-૦૩ સંબંધિત ધાન પૂસા બાસમતી – ૧ ની ૮૭.૯૦ કિવન્ટલ જથ્થાની રાજ્ય બીજ પરીક્ષણ પ્રયોગશાળામાં બીજ વિશ્લેષણ અહેવાલ નં. ટી-૧૨/૩૭ તા. ૧૫.૪.૧૯૯૮ મુજબ નિષ્ફળતા નોંધાઈ હતી. યુ.પી.એસ.એસ.સી.એ. એ લોટ નં. નવેમ્બર-૯૭-૨૪-૫૦-૦૩ સામે પ્રમાણ ધોરણ પૂર્ણ કરવાની

શરતે અગાઉથી ટેન્ડર જારી કર્યા હતા; તે શરત પૂર્ણ ન થાય તો જારી કરાયેલા ટેન્ડર પ્રમાણન એજન્સીને પરત કરવાના હતા. શ્રી અજબ સિંહે નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના ઉદ્ધંધનમાં, ઉપરોક્ત તા. ૧૫.૪.૯૮ના વિશ્લેષણ અહેવાલની પ્રાપ્તિ બાદ નિષ્ફળ બીજની બોરીઓમાંથી ટેન્ડર દૂર કર્યા નહોતા અને પરિણામોની પ્રાપ્તિ થયા પછી ટેન્ડર તરત જ યુ.પી.એસ.એસ.સી.એ.ને પરત કર્યા નહોતા.

આરોપ નં.૨ : બીજી તરફ, નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉદ્ધંધન કરીને, શ્રી અજબ સિંહે બીજોના મોકલાણ માટેની મૂળભૂત આવશ્યકતા એવા ભૌતિક નિરીક્ષણનું પ્રમાણપત્ર જારી કર્યા વિના, એનએસસી, હાથરસમાંથી ક્ષેત્ર પ્રબંધક, સીએસ એન્ડ એસડી, નવી દિલ્હી પાસે લારી રસીદ નં. ૩૫૧૧૬ તા. ૧૫.૫.૯૮ મુજબ ૧૧૭.૬૦ કિવન્ટલ ધાન પુસા બસમતી – ૧ મોકલ્યું.

આરોપ ક્રમાંક ૩ : શ્રી અજબ સિંહે એલ.આર. ક્રમાંક ૩૫૧૧૬ તા. ૧૫.૫.૧૯૯૮ દ્વારા ૧૧૭.૬૦ કિવન્ટલ ધાન પૂસા બસમતી-૧ મોકલતી વખતે નિષ્ફળ લોટ ક્રમાંક નવ-૯૭-૨૪-૫૦-૦૩ની ૨૧ બોરીઓ (૬૩૦ કિ.ગ્રા.) મોકલી હતી. કારણ કે પ્રમાણન ટેન્ડર અખંડિત હતા, આ ૨૧ બોરીઓમાંથી ૧૭ બોરીઓ (૫૧૦ કિ.ગ્રા.) ધાન પૂસા બસમતી બીજ દિલ્હી વેચાણ કાઉન્ટર દ્વારા તા. ૧૬/૧૮ મે, ૧૯૯૮ના રોજ વેચવામાં આવી હતી. ખરીદદારો પાસેથી ફરિયાદ પ્રાપ્ત થતા નીચી ગુણવત્તાવાળા ધાન પીબી-૧નો પુરવઠો

થયેલો હોવાનું જણાયું. ધાન પીબી-૧ના મોકલવામાં શ્રી અજબ સિંહની ઉપરોક્ત ચૂકથી નિગમને માત્ર આર્થિક નુકસાન જ થયું નથી, પરંતુ જાહેરમાં નિગમની પ્રતિષ્ઠાને પણ નુકસાન પહોંચ્યું છે.”

૯. તપાસ પૂર્ણ થયા પછી, તપાસ

અધિકારીએ તપાસ અહેવાલ રજૂ કર્યો, જે તા. સાથેના પત્ર દ્વારા અપીલકર્તાને તામિલ કરવામાં આવ્યો હતો

૦૩.૦૧.૨૦૦૧. તપાસ અધિકારીએ પોતાના અહેવાલમાં આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા કે આરોપનો લેખ

૧ સંપૂર્ણપણે સાબિત અને સ્થાપિત થયો હતો, જ્યારે આક્ષેપ ક્રમાંક ૨ અને ૩ આંશિક રીતે સાબિત અને સ્થાપિત થયા હતા. શિસ્ત સત્તાધિકારીએ તા. ૨૪.૦૫.૨૦૦૧ના આદેશ દ્વારા, તપાસ અધિકારીના અહેવાલ વિરુદ્ધ અપીલકર્તાએ કરેલી રજૂઆતનો વિચાર કર્યા બાદ, નીચે મુજબનું નિષ્કર્ષ નોંધ્યું હતું :—“કે અરજદારે એરિયા મેનેજરની સૂચનાઓનું પાલન કરીને નિષ્ફળ જથ્થા ક્રમાંક નોવ-૯૭-૨૪-૫૦-૦૩ના થેલાં પરથી ટેન્સ દૂર કરાવ્યાં નહોતાં, બીજના પ્રેષણ માટેનો મૂળભૂત આવશ્યક તત્વ એવા સી.પી.આઈ.ની તૈયારી ન કરીને નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉલ્લંઘન કર્યું હતું અને સારા ગુણવત્તાવાળા બીજ સાથે નિષ્ફળ જથ્થાના બીજનાં ૨૧ થેલાં પણ મોકલ્યાં હતાં, જેને વેચાણ પછી ફરિયાદો ઊભી થઈ હતી. આરોપિત અધિકારી તરફથી થયેલી ઉપરોક્ત ચૂકોએ નિગમને માત્ર ભારે નુકસાન જ પહોંચાડ્યું નથી, પરંતુ જાહેર દષ્ટિએ નિગમની પ્રતિષ્ઠાને પણ નુકસાન પહોંચાડ્યું છે.” ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષના આધારે, શિસ્ત સત્તાધિકારીએ આ નોંધ્યું હતું કે, અપીલકર્તાને તેના સાબિત થયેલા

દુરાચરણ બદલ દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હોવા છતાં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પરિણેદ ૮માં આ મુજબ અવલોકન કર્યું હતું કે :—

૮. તેથી જે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે તે એ છે કે શું શિસ્તપ્રાધિકારીએ અરજદાર પર એવી સજા લાદી છે કે જે એટલી અતિશય છે કે આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવા યોગ્ય બને. સાબિત થયેલા દુરાચારના આધાર પર નિયોક્તા દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજાની માત્રામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની અદાલતની સત્તા અંગેનો કાયદો હવે સુધી સુસ્થિર થઈ ચૂક્યો છે. આર.સી. ચતુર્વેદી વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા, જે એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૪૮૪ માં અહેવાલિત છે, તે નિર્ણયમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે વડી અદાલત અથવા અધિકરણ, ન્યાયિક પુનર્વિલોકનની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સામાન્ય રીતે દંડ વિશેના પોતાના નિષ્કર્ષને બદલીને કોઈ બીજી સજા લાદી શકતું નથી. વધુમાં એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે જો શિસ્તપ્રાધિકારી અથવા અપીલીય પ્રાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા અદાલતના અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે, તો તે યોગ્ય રીતે રાહતને આકાર આપી શકે, અથવા તો શિસ્તપ્રાધિકારીને લાદવામાં આવેલી સજાનો પુનર્વિચાર કરવા સૂચના આપી શકે, અથવા વિવાદપ્રક્રિયાને ટૂંકી કરવા માટે, તે પોતે જ, અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કિસ્સાઓમાં, તેના સમર્થનમાં દઢ કારણો દર્શાવી યોગ્ય સજા લાદી શકે.

૧૦. અપીલકર્તાએ સ્પેશયલ સિવિલ એપ્લીકેશન ક્રમાંક ૩૪૧/૨૦૦૫ દાખલ કરીને શિસ્તપ્રાધિકરણના નિર્ણયને પડકાર્યો હતો, જેને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નામંજૂર કરી હતી.

૧૧. ઉપરોક્ત મુજબ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ સમક્ષ નોંધાયેલ છે તેમ, અપીલકર્તાએ પોતાના પડકારને માત્ર શિસ્તસત્તાધિકારીના આક્ષેપિત નિર્ણયમાં દંડના પ્રમાણ પૂરતો જ મર્યાદિત રાખ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલત તથા આ અદાલતે નિર્ણયોનું શ્રેણીમાં નિર્ધારિત કર્યું છે તેમ, શિસ્તસત્તાધિકારી દ્વારા દોષિત કર્મચારી ઉપર લાદવામાં આવેલા દંડ અંગેની ન્યાયિક સમીક્ષા અત્યંત મર્યાદિત અને પરિબદ્ધ હોય છે. વડી અદાલત ન્યાયિક અધિકારક્ષેત્રમાં શિસ્તસત્તાધિકારીના નિર્ણય ઉપર અપીલમાં બેસતી નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોનું શ્રેણી દ્વારા આ સુસ્થાપિત છે કે, માત્ર વડી અદાલતને એવું લાગે છે કે લાદવામાં આવેલ દંડ વધુ કઠોર છે, એટલા એકમાત્ર આધાર પર શિસ્તસત્તાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલા દંડના સ્થાને પોતાનો દંડ નક્કી કરવો કે તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો, તે વડી અદાલતની સત્તામાં આવતું નથી. નોંધદાતા દ્વારા લેવામાં આવેલી શિસ્તાત્મક કાર્યવાહી સામે પડકાર ધરાવતા મામલાઓમાં ન્યાયિક સમીક્ષાનો વ્યાપ અત્યંત મર્યાદિત છે. અદાલતોનો મુખ્યત્વે સંબંધ એ પ્રશ્ન સાથે હોય છે કે તપાસ સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર હાથ ધરવામાં આવી હતી કે નહીં અને પ્રાકૃતિક ન્યાયના નિયમોનું પાલન કરવામાં આવ્યું હતું કે નહીં. અદાલત આ બાબત પણ વિચારણા હેઠળ લઈ શકે છે કે દોષિત કર્મચારી વિરુદ્ધનો આરોપ સાબિત કરવા માટે કોઈ સ્પર્શનીય પુરાવો હતો કે નહીં અને એવો પુરાવો સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા નોંધાયેલા નિષ્કર્ષોને વાજબી રીતે સમર્થન આપે છે કે નહીં. જો અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે તપાસ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા તથા પ્રાકૃતિક ન્યાયના નિયમો સાથે સુસંગત રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી

અને શિસ્તસત્તાધિકારી દ્વારા નોંધાયેલ નિષ્કર્ષને કોઈ સ્પર્શનીય પુરાવાનું સમર્થન પ્રાપ્ત છે, તો ત્યારબાદ નિશ્ચિત દંડ લાદવા બાબતે શિસ્તસત્તાધિકારી દ્વારા ઉપયોજિત વિવેકાધિકારમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની કોઈ જ અવકાશ રહેતો નથી, સિવાય કે એવો દંડ સાબિત થયેલ દુરાચારની સરખામણીએ સર્વથા અસંગત પ્રમાણનો જણાય અથવા અદાલતના અંતઃકરણને ઝંઝોળી મૂકે.

૧૨. અપીલકર્તા પ્રતિવાદી – નિગમમાં બીજ અધિકારી તરીકે કાર્યરત હતો અને વિશ્લેષણ અહેવાલ પ્રાપ્ત થયા પછી નિષ્ફળ ગયેલા બીજના થેલાં પરથી ટેગ દૂર કરાવવા તથા પરિણામ પ્રાપ્ત થતા જ યુ.પી.એસ.એસ.સી.એ.ને ખોટા ટેગ દૂર કરવા સુનિશ્ચિત કરવું તેની ફરજનો ભાગ હતો અને નિર્ધારિત પ્રક્રિયાનું ઉદ્ધંધન કરીને ૧૭.૬૦ ધાન પુસા બાસ્મતી બીજ – ૧ મોકલી આપવામાં આવ્યું હતું અને ખરીદદારો તરફથી નીચી ગુણવત્તાની ફરિયાદ પ્રાપ્ત થઈ હતી, જેના કારણે પ્રતિવાદી – નિગમને આર્થિક નુકસાન થયું હતું અને તેની પ્રતિષ્ઠાને પણ આંચકો પહોંચ્યો હતો. કારણ કે અપીલકર્તાએ તપાસ અહેવાલના નિષ્કર્ષને સ્વીકારી લીધા છે અને પડકારને માત્ર સજાના પરિમાણ સુધી મર્યાદિત રાખ્યો છે, તેથી અમારે આપણી સંતોષ માટે તપાસવું પડશે કે અપીલકર્તા પર લાદવામાં આવેલી સજા તેના દ્વારા કરાયેલા દુરાચારની તુલનામાં અસંગત છે કે નહીં અને શું તે અદાલતના અંતઃકરણને ઝંઝોળી નાખે છે, જેમ કે વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાય.એન. દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું છે.

અપીલકર્તા તરફથી ઓઝા.

૧૩. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પરિચ્છેદમાં

૮ માં સજાની અપ્રમાણસરતા અંગેની દલીલનો વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો અને અનુચ્છેદ ૮, ૯ અને માં નિષ્કર્ષો નોંધવામાં આવ્યા હતા

આદેશનો ૧૦, જે નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યો છે :-

૮. તેથી, જે પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે તે એ છે કે શું શિસ્તપ્રધાન સત્તાધિકારીએ અરજદાર પર એવી સજા લાદી હતી કે જે એટલી અતિશય છે કે આ અદાલત દ્વારા હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી બને. સાબિત થયેલા દુર્વર્તનના આધારે નોકરીદાતા દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજાના પરિમાણમાં અદાલત હસ્તક્ષેપ કરવાની સત્તા અંગેનો કાયદો હવે સુધી સુસ્થાપિત થઈ ચૂક્યો છે. બી.સી. ચતુર્વેદી વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ એસ.સી. ૪૮૪ માં અહેવાલિત નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે વડી અદાલત અથવા અધિકરણ, ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સામાન્ય રીતે સજા વિષે પોતાનો નિષ્કર્ષ પ્રતિસ્થાપિત કરી શકતી નથી અને કોઈ બીજી સજા લાદી શકતી નથી. વધુમાં એવું પણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવ્યું હતું કે જો શિસ્તપ્રધાન સત્તાધિકારી અથવા અપીલીય સત્તાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા અદાલતના અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે, તો તે યોગ્ય રીતે રાહતનું સ્વરૂપ ઘડી શકે, એટલે કે શિસ્તપ્રધાન સત્તાધિકારીને લાદવામાં આવેલી સજાનો પુનર્વિચાર કરવા નિર્દેશ આપીને, અથવા વાદવિવાદને સંક્ષિપ્ત કરવા માટે, તે પોતે જ,

અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કેસોમાં, તેના સમર્થનમાં દઢ કારણો દર્શાવી યોગ્ય સજા લાદી શકે. નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૧૮ માં નીચે મુજબના અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા: "ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિની સમીક્ષા દર્શાવશે કે શિસ્તપ્રધાન સત્તાધિકારી, અને અપીલમાં અપીલીય સત્તાધિકારી, હકીકતોના નિર્ધારક સત્તાધિકારીઓ હોવાના કારણે, શિસ્ત જાળવવાના હેતુથી પુરાવાની મૂલવણી કરવાની વિશિષ્ટ સત્તા ધરાવે છે. તેઓ દુર્વર્તનની વ્યાપકતા અથવા ગંભીરતાને ધ્યાનમાં રાખીને યોગ્ય સજા લાદવા અંગેના વિવેકાધિકારથી સજ્જ છે. વડી અદાલત/અધિકરણ, ન્યાયિક સમીક્ષાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, સામાન્ય રીતે સજા વિષે પોતાનો નિષ્કર્ષ પ્રતિસ્થાપિત કરી શકતું નથી અને બીજી કોઈ સજા લાદી શકતું નથી. જો શિસ્તપ્રધાન સત્તાધિકારી અથવા અપીલીય સત્તાધિકારી દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજા વડી અદાલત/અધિકરણના અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે, તો તે યોગ્ય રીતે રાહતનું સ્વરૂપ ઘડી શકે, એટલે કે શિસ્તપ્રધાન/અપીલીય સત્તાધિકારીને લાદવામાં આવેલી સજાનો વિચાર કરવા નિર્દેશ આપે, અથવા વાદવિવાદને સંક્ષિપ્ત કરવા માટે, તે પોતે જ, અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કેસોમાં, તેના સમર્થનમાં દઢ કારણો સાથે યોગ્ય સજા લાદી શકે." આ દૃષ્ટિકોણ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક નિર્ણયોમાં પુનરોચ્ચાર કર્યો છે અને આ આદેશમાં તે તમામને ફરીથી દોહરાવવાની અને પુનરુત્પાદિત કરવાની

આવશ્યકતા નથી. તેમ છતાં, ચેરમેન એન્ડ મેનેજિંગ ડાયરેક્ટર, યુનાઇટેડ કોમર્શિયલ બેંક વિ. પી.સી. કક્કર, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૩ એસ.સી. ૧૫૭૧ માં અહેવાલિત કેસના નિર્ણયની નોંધ લઈ શકાય, જેમાં પરિચ્છેદ ૧૧ અને ૧૨ માં નીચે મુજબના અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા.

૧૧. આ બધા નિર્ણયો માંથી પસાર થતો સામાન્ય તંતુ એવો છે કે, પ્રશાસકના નિર્ણયમાં અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં, જ્યાં સુધી તે અતાર્કિક ન હોય અથવા પ્રક્રિયાત્મક અયોગ્યતાથી પીડિત ન હોય અથવા અદાલતના અંતઃકરણને આઘાત પહોંચાડે એવો ન હોય. તે અર્થમાં કે તે તર્ક અથવા નૈતિક માપદંડોના વિરુદ્ધ હોય. વેડન્સબરીના કેસમાં (ઉપરોક્ત) જે જાણાવવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, પ્રશાસકને ખુદી રહેલી પસંદગીની યોગ્યતા અંગે અદાલત તપાસમાં પ્રવેશ કરશે નહીં અને અદાલતે પોતાના નિર્ણયને પ્રશાસકના નિર્ણયના સ્થાને મૂકવો જોઈએ નહીં. ન્યાયિક સમીક્ષાનો વ્યાપ નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં રહેલી ખામી સુધી મર્યાદિત છે, નિર્ણય સુધી નહીં.

૧૨. ભિન્ન રીતે કહીએ તો, શિસ્તપ્રાધિકરણ અથવા અપીલીય પ્રાધિકરણ દ્વારા લાદવામાં આવેલ દંડ અદાલત/અધિકરણની અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે તેવું ન હોય ત્યાં સુધી, હસ્તક્ષેપ કરવાનો કોઈ અવકાશ નથી. વધુમાં, કેટલીક વિવાદિત કાર્યવાહીમાં તે, અસાધારણ અને વિરલ કિસ્સાઓમાં, તે માટેના

સમર્થનમાં સશક્ત કારણો નોંધાવીને યોગ્ય દંડ લાદી શકે છે. સામાન્ય રીતે, જો લાદવામાં આવેલ દંડ આઘાતજનક રીતે અસંગત પ્રમાણનો હોય, તો શિસ્તપ્રાધિકરણ અથવા અપીલીય પ્રાધિકરણને લાદવામાં આવેલ દંડ અંગે પુનર્વિચાર કરવા દિશાનિર્દેશ આપવો યોગ્ય ગણાય.

૯. ઉપરોક્ત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયો પરથી એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે નોકરીદાતા દ્વારા લાદવામાં આવેલી સજાની પસંદગીમાં આ અદાલતને હસ્તક્ષેપ કરવાની સત્તા માત્ર ત્યારે જ રહેશે, જ્યારે સજા એવી અતાર્કિક જણાય કે તે તર્ક અથવા નૈતિક ધોરણોના ઉલ્લંઘનરૂપ હોવાને કારણે અદાલતના અંતઃકરણને ઝંઝોળી નાખે. અદાલત સામાન્ય રીતે વહીવટકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી પસંદગીની યોગ્યતા અંગે તપાસમાં પ્રવેશ કરતી નથી અને અદાલતે પોતાનો નિર્ણય વહીવટકર્તાના નિર્ણયના સ્થાને મુકવો નહીં. અદાલતને જ્યારે લાદવામાં આવેલી દંડસજા અતિશય જણાય, ત્યારે પણ તેને સામાન્ય રીતે શિસ્તસંબંધી/અપીલીય સત્તાધિકારીને સજાનો પુનર્વિચાર કરવા દિશાનિર્દેશ આપવો જોઈએ; તેમ છતાં, વિવાદપ્રક્રિયા ટૂંકી કરવા માટે, અપવાદરૂપ અને દુર્લભ કેસોમાં અદાલત પોતે પણ નોકરીદાતા દ્વારા લાદવામાં આવેલી દંડસજાના સ્થાને બીજી દંડસજા મૂકવી શકે છે.

૧૦. હાલના કેસના તથ્યો તરફ ફરી વળીએ તો જણાય છે કે સાબિત થયેલા દુર્વર્તનના આધાર પર, જે

નિષ્કર્ષને અરજદારે આ અદાલત સમક્ષ પડકાર્યો નથી, અરજદારને એવી બેદરકારી માટે દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હતો જેના પરિણામે બજારમાં એવા કેટલાક બીજોના પરિભ્રમણ થયું કે જેઓ નિગમ દ્વારા આવશ્યક ગુણવત્તાવાળા હોવાનું પ્રમાણિત કરવામાં આવેલ ન હતા. આ બીજો બજારમાં પહોંચ્યા અને ત્યારબાદ વ્યક્તિગત ખેડુતોના હાથે પહોંચ્યા. નબળી કક્ષાની ગુણવત્તાવાળા બીજોથી ઇચ્છિત પરિણામ પ્રાપ્ત થયું નહીં અને ખેડુતો પાસેથી અનેક ફરિયાદો પ્રાપ્ત થઈ. આ દુર્ઘટનાને કારણે પીડિત ખેડુતોને વળતર આપવા માટે નિગમને સહન કરવો પડેલો નાણાકીય નુકસાન તો અલગ જ, પરંતુ સમગ્ર ઘટનાક્રમના પરિણામે નિગમનો વિશ્વાસઘાત તથા પ્રતિષ્ઠાહાનિ પણ થઈ. અરજદારની બેદરકારીના પરિણામી અસરને ઓછું આંકી શકાય તેમ નથી. જ્યારે પ્રતિવાદી રાજ્ય માલિકીની નિગમ હોય અને ખેડુતોના ઉપયોગ માટે બીજોની તૈયારી, વિકાસ અને પ્રમાણનના કાર્યમાં સંકળાયેલી હોય, ત્યારે જો એવું જણાય કે નિગમ પોતે જ નબળી કક્ષાના બીજોને બજારમાં પ્રવેશવા દે છે અને તે અરજદારની બેદરકારીને કારણે બન્યું છે, તો અરજદારને એવું કહેવાની તક આપી શકાય નહીં કે તે તેની ફરજના નિર્વહનમાં થયેલી માત્ર નાની ભૂલ હતી અથવા આ બેદરકારીના પરિણામે કોઈ નોંધપાત્ર નુકસાન થયું નથી. અરજદાર વિરુદ્ધ સાબિત થયેલ દુર્વર્તન દંડને પાત્ર હતું, અને તેના પ્રકારની પસંદગી મુખ્યત્વે નિયોજકની સત્તામાં આવે છે. અગાઉ નોંધ્યા મુજબ, અરજદાર વિરુદ્ધ મૂકાયેલા આરોપોને

ધ્યાનમાં લેતાં દંડ લાદવાનો નિર્ણય અદાલતના અંતઃકરણને ઝંઝોડે એવો ન હોય ત્યાં સુધી, નિયોજકે સ્વીકારેલી સજાની પસંદગીમાં આ અદાલત હસ્તક્ષેપ કરી શકે તેમ નથી. હાલના કેસના તથ્યોમાં, જેમ અગાઉ વર્ણવ્યું છે, અરજદારનું દુર્વર્તન નગણ્ય ગણાવી શકાય તેમ નથી, તેમજ એવું પણ કહી શકાય નહીં કે લાદવામાં આવેલ દંડ એટલો અતિશય છે કે જે અદાલતના અંતઃકરણને ઝંઝોડે અને જેથી આ અદાલતને દંડની માત્રામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની પરવાનગી મળે.

૧૪. વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની દલીલ

શ્રી વાય.એન. ઓઝા દ્વારા કરવામાં આવેલી આ દલીલ કે પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ – કોર્પોરેશનને કોઈ આર્થિક નુકસાન થયું નહોતું અને અપીલકર્તા દ્વારા કરાયેલા દુરાચરણની સરખામણીએ આપવામાં આવેલી સજા અપ્રમાણસર છે, તે તત્ત્વવિહોણી છે. પુનરાવર્તનના હિતાર્થે ફરીથી દોહરાવવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાએ વિભાગીય કાર્યવાહી કાયદેસર છે કે નહીં તે અંગેનો પડકાર છોડી દીધો હતો. શિસ્ત પ્રાધિકારીએ પોતાની તપાસ અહેવાલમાં (પ્રકરણનો અભિલેખ, તપાસ પ્રાધિકારીએ રજૂ કરેલો અહેવાલ અને તપાસ અહેવાલ અંગે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોનું પરીક્ષણ કર્યા બાદ) સ્પષ્ટ નિષ્કર્ષ નોંધ્યો છે કે અપીલકર્તાની બેદરકારીને કારણે માત્ર કોર્પોરેશનને જ ભારે નુકસાન થયું નથી, પરંતુ જનદષ્ટિમાં કોર્પોરેશનની પ્રતિષ્ઠાને પણ આંચકો પહોંચ્યો છે. માનનીય વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી વાય.એન. ઓઝા દ્વારા પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં દર્શાવવામાં આવેલ અધિકૃત નિર્ણયો, જેમાં સજા ઘટાડવાની વાત કરવામાં આવી છે, તે પણ એ જ સિદ્ધાંતનું પુનરોચ્ચાર કરે છે કે વડી

અદાલત માત્ર ત્યારે જ સજાનો બદલો મૂકી શકે જ્યારે તે દોષિત કર્મચારી દ્વારા કરાયેલા દુરાચરણની સરખામણીએ ચોંકાવનારી રીતે અપ્રમાણસર હોય. અપીલકર્તા સીડ ઓફિસર જેવા અત્યંત જવાબદાર પદ પર કાર્યરત હતો. તપાસ અધિકારીના અહેવાલ પરથી સ્પષ્ટપણે જણાય છે કે અપીલકર્તાએ પોતાની ફરજ પ્રત્યે ઘોર બેદરકારી દર્શાવી હતી, જેના કારણે ખેડુતોને અયોગ્ય કઠિનાઈઓ સહન કરવી પડી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા કરાયેલા દુરાચરણના પરિણામે પ્રતિવાદી કોર્પોરેશનને ભારે નુકસાન થયું છે અને સાથે સાથે કોર્પોરેશનની પ્રતિષ્ઠાને પણ ઘા પહોંચ્યો છે.

૧૫. તેથી, અમે એવું માનતા નથી કે અપીલકર્તા ઉપર લાદવામાં આવેલી સજા તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ દુરાચરણની સરખામણીએ અસંગત છે અને તે અદાલતના અંતરાત્માને આઘાત પહોંચાડે છે. વિધાયત એકલ ન્યાયાધીશના ચુકાદામાં કોઈ હસ્તક્ષેપ જરૂરી ઠરે તેમ નથી.

૧૬. તેથી, અમે માનનીય એકલ ન્યાયાધીશના આક્ષેપિત ચુકાદા સાથે સંપૂર્ણ સહમત છીએ, જેમાં આ અપીલમાં કોઈ હસ્તક્ષેપ કરવાનું વોરંટ થતું નથી. અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી આથી ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ નથી.

સહી/ –

(વી.એમ. સહાય, ન્યાયમૂર્તિ)

સહી/ –

(એ.જી. ઉરૈઝી, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.